

Kako hrvatske dnevne novine izvještavaju o djeci: analiza sadržaja Jutarnjeg i Večernjeg lista

Marta Vlainić*

SAŽETAK

Ovaj rad donosi rezultate koji govore kakva je kvaliteta novinarske i uredničke obrade članaka o djeci koji su objavljeni u Jutarnjem i Večernjem listu. Uzorak je sačinjavalo 56 izdanja dnevnih novina i ukupno je analizirano 404 članka. Kroz analizu novinskih članaka, koja je pokrivala razdoblje od 1. do 28. veljače 2011. godine u ovome radu opovrgnute su tri postavljene hipoteze: novinari i urednici Jutarnjeg i Večernjeg lista poštuju profesionalna načela prilikom izvještavanja o djeci, urednici poštuju pravo djeteta na privatnost te izvještavanje o djeci odlikuje dvostranost izvora informacija. Također, rezultati istraživanja ukazuju da je izvještavanje o djeci marginalizirano u Jutarnjem i Večernjem listu. Teme koje se odnose na djecu su smatrane manje zanimljivima čitalačkoj publici, označene su kao irelevantne, posvećuje im se manje novinskog prostora i članci se objavljuju u danima kada su novine manje čitane. Pravo djeteta na privatnost se krši kada novinari pojedinačno izvještavaju o djeci. U radu su navedeni primjeri gdje se iskorištava dječja emocionalna bol kao sretstvo kojim se potresno djeluje na čitatelje i izaziva sućut, a sve u svrhu povećanja naklade. Članci o djeci objavljeni u oba analizirana dnevnika ukazuju na nisku razinu vjerodostojnosti što se vidi u jednostranosti izvora informacija, dominaciji samo jednog izvora informacija, novinskim fotografijama kojima nije navedeno podrijetlo te izostanku citata u glavnom naslovu. Vjerodostojnost informacija ipak osnažuje postojanje velikog broja autorskih članaka i dominacija informativnih naslova.

* Marta Vlainić, Doktorand poslijediplomskog doktorskog studija informacijskih i komunikacijskih znanosti na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu, PhD candidate at the Department of Information and Communication Sciences at Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Zagreb; marta.vlainic@gmail.com

Potrebno je osvijestiti novinare i urednike o nužnosti opsežnijeg i brižljivijeg izvještavanja o temama koje se odnose na djecu. Također, nužno je senzibilizirati donositelje zakona o potrebi snažnije zakonske zaštite djece u hrvatskim medijima.

Ključne riječi: profesionalna načela, djeca, pravo na privatnost, izvori informacija.

Dnevne novine u Hrvatskoj

Uloga dnevnih novina je informirati, educirati i zabaviti te omogućiti čitateljima da stvaraju vlastite sudove o stvarima od javnog interesa na način da pružaju nepristrane i pravovaljane informacije. Novine izvještavaju o trendovima i događajima diljem svijeta te informiraju čitatelje o novim otkrićima, izumima i proizvodima. Komentiraju aktualne događaje i kritiziraju poteze Vlade. Zadaća dnevnih novina je osvijestiti čitatelje o problemima u kojima se država nalazi te o različitim mogućnostima njihova rješavanja. Novine imaju snažan utjecaj na stvaranje javnog mijenja što može donijeti političke promjene velikih razmjera.

Dnevne novine su odigrale ključnu ulogu tijekom razvoja hrvatske nacionalne povijesti. Imaju dugu povijesnu tradiciju i ulogu promicanja hrvatskih nacionalnih interesa, od nastanka prvih dnevnih novina davne 1848. godine, naziva *Saborske novine*, do najutjecajnijeg dnevnika hrvatske liberalne građanske inteligencije naziva *Obzor* koji je izlazio punih 80 godina bez prestanka, od 1871.-1941. godine. Od kraja 18. stoljeća, pa sve do danas postojala je neprekidna borba da se putem novina osiguraju nacionalni identitet i sloboda izražavanja (Gavranović, 2007). Kakvo je stanje u hrvatskim dnevnim novinama danas?

Do 1980-ih godina 20. stoljeća komunikacije su bile regulirane na nacionalnoj razini i početkom 90.-ih započelo je postupno razaranje nacionalnih medijskih prostora (Gavranović i Naprta, 2008). Danas je većina medija u rukama privatnika i na snazi je porast globalnog komercijalnog medijskog tržišta. Gavranović i Naprta (2008: 80) naglašavaju da „u cijelom globalnom sustavu funkcionira čvrsta sprega: marketing-mediji-transnacionalne kompanije“. Transnacionalne medijske korporacije imaju snažan utjecaj na medijski sadržaj, politiku i kulturu raznih zemalja. Promoviraju se lakši sadržaji u medijima, promiče se konzumerizam kao stil života, otežava se održivost nacionalnih kultura. Ni hrvatske dnevne listove nisu zaobišle ove svjetske promjene.

U Republici Hrvatskoj danas ima ukupno 936 prijavljenih različitih tiskovina, sudeći prema Upisniku o izdavanju i distribuciji tiska Hrvatske gospodarske ko-

more¹ (objavljenom na službenim internetskim stranicama HGK, 28.03.2012.). Od toga je prijavljeno izdavanje 15 dnevnih novina koje su navedene u Tablici br. 1..

Tablica 1. Popis dnevnih novina prijavljenih Hrvatskoj gospodarskoj komori te prosječan broj prodanih i planiranih novinskih naklada

Table 1 List of daily newspapers inlisted in Croatian Chamber of Commerce and average number of sold and planned newspaper editions

Broj novina	Dnevne novine prijavljene HGK	Prosječna prodana naklada u 2010. god.	Prosječna planirana naklada za 2012. god.
1	Slobodna Dalmacija	37.331	46.784
2	Zadarski list	2.960	3.500
3	Novi list	31.066	36.000
4	Sportske novosti	20.477	35.861
5	La Voce del Popolo	1.060	2.300
6	Večernji list	76.035	94.000
7	Glas Slavonije	9.897	16.000
8	24 sata	151.666 prodaja, 52.676 besplatno	200.000
9	Vox glas Zadra	308	1.300
10	Jutarnji list	66.337	102.702
11	Glas Istre	12.466	14.800
12	Vijesnik - hrvatski politički dnevnik	20.000	15.000
13	Večerni list/Večernje izdanje (ili Plavo izdanje)	nema podataka	52.000
14	Business.hr	4.968	5.000
15	Poslovni dnevnik	nema podataka	6.100

Izvor: Tablica je izrađena na temelju podataka pronađenih na www.hgk.hr (URL pregledan 30.03.2012.).

Na prvom mjestu u broju prodanih primjeraka dnevnih novina nalazi se 24 sata sa 151.666 prodanih primjeraka 2010. godine. Razloge popularnosti tog prvog hrvatskog tabloida valja potražiti u niskoj cijeni (3kn), nepostojanju odgoja za medije u hrvatskom školstvu te činjenice da su 24 sata jedine dnevne novine koje besplatno dijele velik dio svojih primjeraka.

Iz tablice je vidljiv pad planiranih naklada Vijesnika za 2012. godinu s obzirom na prodanu nakladu u 2010. godini i to za pet tisuća primjeraka. Razlog tome je što se Vijesnik trenutno nalazi u procesu prodaje.

Valja naglasiti da se broj tiskanih primjeraka Jutarnjeg i Večernjeg lista drastično smanjio u odnosu na stanje prije dvanaest godina. Podaci iz 2000. godine (Lovrić, 2000) govore da je broj prosječno tiskanih primjeraka Jutarnjeg lista iznosio 303.000, a Večernjeg lista 266.000. Prosječna planirana naklada Jutarnjeg lista za tekuću 2012. godinu iznosi 102.702 primjerka, a Večernjeg lista 94.000 primjeraka. Dakle, naklade Jutarnjeg i Večernjeg lista su se danas, u odnosu na 2000. godinu, smanjile za gotovo dvije trećine. Što je uzrok drastičnog smanjenja čitanosti tiskanih izdanja Jutarnjeg i Večernjeg lista? Prvi razlog se vjerojatno krije u niskoj kupovnoj moći građana te visokoj današnjoj stopi nezaposlenosti. Stopa registrirane nezaposlenosti 1999. godine bila je 13,6%, a u siječnju tekuće 2012. godine iznosila je 19,8%, prema podacima koje donosi HGK². Drugi mogući razlog je postojanje dnevno informativnih internetskih portala Jutarnjeg i Večernjeg lista. Naime, dio sadržaja tiskanih izdanja dnevnih novina se može čitati i u online obliku. Na službenim internetskim stranicama Jutarnjeg i Večernjeg lista nalazi se samo određeni broj autorskih članaka, mnogo manji nego u tiskanim izdanjima. Unatoč tome, čini se da se povećava broj čitatelja koji prelaze sa tiskanih na internetska izdanja novina.

Kako bi povećale prodaju, dnevne novine katkada šire glasine i dezinformacije što obmanjuje čitatelje. Ponekad služe i kao sretstvo putem kojih se promiču razne političke stranke. Prema Lovriću (2000) za opstanak pojedinih novina biti će odlučujuća gospodarska i zakonska rješenja te profesionalnost. Dnevne novine, kao i drugi mediji, snose društvenu odgovornost i trebaju služiti državi i čitateljima na način da strogo poštuju etička načela koje propisuje struka.

Zašto istraživati Jutarnji i Večernji list?

Jutarnji i Večernji list su danas, uz 24 sata, najčitanije dnevne novine stoga predstavljaju izabrane novine u ovom istraživanju. Naizgled su slične vizualne prezentacije, pripadaju različitim vlasnicima i karakterizira ih drugačija uređivačka politika. Drugi razlog odabira Jutarnjeg i Večernjeg lista kao predmeta istraživanja je želja da se saznaju razlike prilikom izvještavanja o djeci u ovim konkurentnim dnevnim novinama.

Nužno je istražiti način na koji dnevne novine izvještavaju o djeci zbog mogućeg utjecaja sadržaja novina na dječje stavove i ponašanje. Negativni utjecaji novinskog

izvještavanja posebice su razorni kada se radi o djeci. Djeca su ranjiva društvena skupina s obzirom na razvojne krize i dječje potrebe koje moraju biti zadovoljene kako bi dijete imalo osiguran zdrav rast i razvitak. Neopravdano iznošenje privatnosti djece pred oči javnosti može ugroziti dječju sigurnost i prisiliti dijete da ponovno proživi već doživljenu traumu što narušava njegov psihofizički razvoj. Isto tako, iznošenje djetetove intime publikama može ga izložiti socijalnom pritisku vršnjaka i mučnim komentarima koji mogu iskriviti djetetov stav o sebi i svojim sposobnostima. Dnevne novine isto tako pružaju čitateljima ideje za oponašanje stoga je nužno zaštititi djecu od nepodobnih sadržaja objavljenih u tisku.

U današnjem polutabloidnom tisku³, u koji se ubrajaju Jutarnji i Večernji list, događanja, priče i osobe koje su iznimne, neobične i bizarne završit će na novinskim stranicama. Prema Maloviću (2005), neobičnost je jedan od kriterija vrijednosti vijesti⁴, stoga tisak prvenstveno zanimaju događaji koji odskaču od prosjeka. Infotainment se traži, informirati i zabaviti čitatelje, senzacionalističkim predstavljanjem događaja privući publike.

Da li se u takvom ozračju novinari pridržavaju profesionalnih smjernica čije poštivanje zahtjeva struka? Kako se u takvom okruženju izvještava o djeci?

Nužnost etičnog izvještavanja

Uloga novinara je prikupljanje činjenica, selekcioniranje istih te pisanje određenog novinarskog uradka. Načinom prenošenja događaja koji se odnose na djecu, novinari uvelike utječu na stvaranje stavova u čitatelja, što ima za posljedicu nastanak određenih političkih odluka. Prema Hammarbergu (1997: 246) upravo „medijski posredovane slike stvaraju imidž djeteta u očima čitatelja“. Dakle mogući boljitak djece u društvu, između ostalog, uvelike ovisi o slici koju donose mediji.

Novinari u obavljanju svakodnevnog posla procjenjuju na koji će način izvještavati o djeci. Nužno je da se upitaju: da li je opravdan interes javnosti da zna određenu informaciju, kakvi su motivi roditelja koji žele priču objaviti te hoće li objavljivanje priče na bilo koji način naštetiti djetetu. Zatim trebaju djelovati u skladu s etičkim načelima struke i glasom vlastite savjesti.

„Dužnost je svih da štite djecu i nemoćne osobe.“ stoji u 64.-om članku Ustava Republike Hrvatske. Obveze zaštite privatnosti, časti, ugleda i dostojanstva djece propisuju Zakon o medijima, Zakon o elektroničkim medijima, Zakon o Hrvatskoj radioteleviziji, Zakon o sudovima za mladež, Kazneni zakon, Prekršajni zakon i Zakon o obveznim odnosima. Ipak, najvažniji dokument koji jamči zaštitu djece i

propisuje sva njihova prava je Konvencija o pravima djeteta⁵, međunarodni ugovor koji se po pravnoj snazi nalazi iznad zakona.⁶ Uz navedene zakone, dječja prava štite i profesionalni etički standardi čija je svrha **pomoći novinarima da lakše riješe moralne dvojbe koje se javljaju u svakodnevnom obavljanju posla. Prema McQuailu etiku novinarske profesije određuju: istinitost i točnost, nepristranost i poštenje, poštovanje osobnosti i privatnosti, neovisnost o pojedinim interesima, odgovornost prema društvu i društvanim dobrima, poštivanje zakona, moral, pristojnost i dobar ukus (1994, Malović i sur., 2007).**

Poler Kovačić (2001: 25) smatra da danas „novinar u svim fazama komunikacijskog procesa gubi mjesto subjekta“ te da „njegovu ulogu preuzimaju vlasnici kapitala i/ili nositelji političke moći“. Unatoč tome, nužno je da se novinari pridržavaju profesionalnih etičkih normi. Usprkos vremenskom ograničenju koje stvara proces izrade novina, autocenzuri koju nameću vlasnici medija i unatoč zahtjevima urednika. Odgovornost leži u svakom pojedinom zaposleniku u medijima, u samoregulaciji novinarske profesije. Novinarstvo je humani posao u kojemu novinara prvenstveno treba voditi poštenje i čovjekoljublje što je nadasve važno kada se izvještava o djeci. Obradović (2009) naglašava da etičnost u procesu masovnog komuniciranja postaje najvažnijim pitanjem budućnosti međuljudskih odnosa te dodaje da znanje i vještina koji ne počivaju na etičkim načelima predstavljaju opasnost za čovječanstvo.

Prema Poler Kovačić (2001: 29) „kriza novinarske etike pokazuje se u prevladavanju norme tržišne učinkovitosti nad profesionalnim novinarskim načelima.“ Dakle, Poler Kovačić smatra da se odluke o objavljivanju određenih sadržaja u medijima donose na temelju procjene novčane dobiti za taj medij, neovisno o etičkim smjernicama struke. Da li je takvo stanje u dnevnicima, Jutarnjem i Večernjem listu, prilikom izvještavanja o djeci?

Metodologija

Jutarnji i Večernji list su, uz 24 sata, najčitanije hrvatske dnevne novine. Nihova svrha je informirati, obrazovati i zabaviti čitatelje te pružiti relevantne i aktualne informacije. Cilj ovoga rada je spoznati kakva je kvaliteta novinarske i uredničke obrade članaka vezanih uz djecu koji su objavljeni u Jutarnjem i Večernjem listu. U tu svrhu korištena je znanstvena metoda analize sadržaja. Analizirani su Jutarnji i Večernji list tijekom razdoblja od 1. do 28. veljače 2011. godine. Uzorak je sačinjavalo 56 izdanja dnevnih novina i ukupno je analizirano 404 članka. Sastavljena je analitička matrica⁷ koja se sastoji od 36 kategorija koje su podjeljene u pet

cjelina. Cjeline se odnose na osnovna obilježja članka, grafičku opremu, naslove, temu članka i izvore u tekstu. U ovome radu evaluirane su tri afirmativne hipoteze koje glase: novinari i urednici Jutarnjeg i Večernjeg lista poštuju profesionalna načela prilikom izvještavanja o djeci, urednici poštuju pravo djeteta na privatnost te izvještavanje o djeci odlikuje dvostranost izvora informacija. Potrebno je naglasiti da pojam „dijete“ u ovom istraživanju „označava svaku osobu mlađu od 18 godina“⁸ prema uzoru na prvi članak Konvencije o pravima djeteta. Profesionalna načela u ovom istraživanju obuhvaćaju načela i smjernice za novinare sadržane u: Kodeksu časti hrvatskih novinara, Etičkim smjernicama - načelima za etičko izvješćivanje o djeci UNICEF-a i **Preporukama o medijskom izvještavanju o djeci Ureda pravobraniteljice za djecu, Mile Jelavić.**

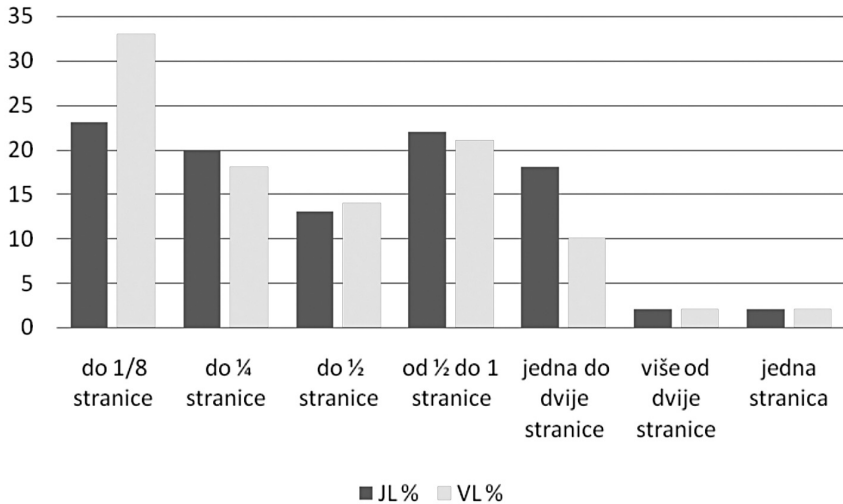
Najznačajniji rezultati istraživanja

Tablica 2. Broj objavljenih članaka o djeci prema veličini pojedinog članka
Table 2 Number of published articles about children regarding the size of each article

	Jutarnji list	JL %	Večernji list	VL %	Σ	Σ %	JL %	VL %
do 1/8 stranice	39	23	77	33	116	29	34	66
do ¼ stranice	34	20	41	18	75	19	45	55
do ½ stranice	23	13	33	14	56	14	41	59
od ½ do 1 stranice	37	22	49	21	86	21	43	57
jedna stranica	3	2	5	2	8	2	38	63
jedna do dvije stranice	31	18	24	10	55	14	56	44
više od dvije stranice	4	2	4	2	8	2	50	50
Σ	171	100	233	100	404	100		

Grafikon 2. Grafički prikaz objavljenih članaka o djeci prema veličini pojedinog članka

Chart 2 Graphical display of published articles about children regarding the size of each article

U Jutarnjem i Večernjem listu najviše objavljenih članaka o djeci je veličine 1/8 stranice. Od analiziranih 404 članka, takvih tekstova je 29%, od čega je Večernji list objavio 66% članaka, a Jutarnji list 34%. U obje analizirane dnevne novine objavljeno je 21% članaka o djeci veličine od 1/2 do jedne stranice. Članaka veličine do 1/4 stranice objavljeno je 19%, dok članaka do jedne polovice stranice i jedne do dvije stranice ima 14%. Najmanje ima članaka o djeci koji su veličine jedne ili više od dvije stranice, svega 2% članaka.

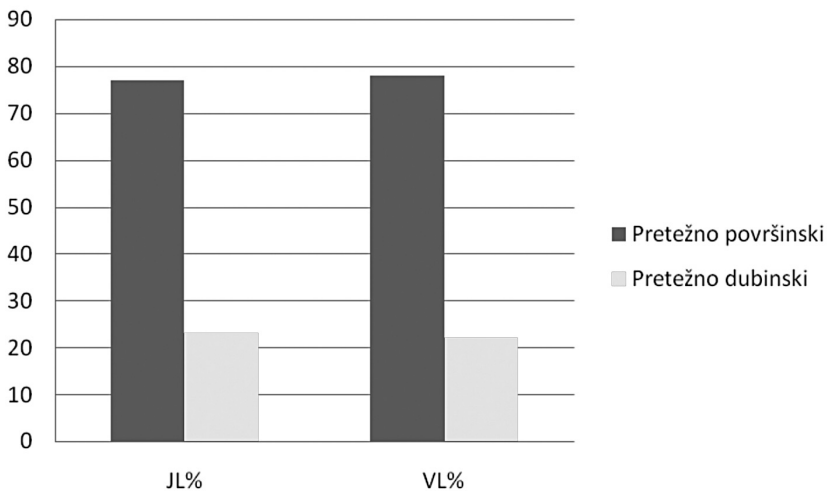
Tablica 3. Broj objavljenih članaka o djeci prema „dubini“ obrade teme

Table 3 Number of published articles about children regarding the intensity of reporting about the subject matter

	Jutarnji list	JL%	Večernji list	VL%	Σ	Σ %	JL%	VL%
Pretežno površinski	131	77	182	78	313	77	42	58
Pretežno dubinski	40	23	51	22	91	23	44	56
Σ	171	100	233	100	404	100		

Grafikon 3. Grafički prikaz objavljenih članaka o djeci prema „dubini“ obrade teme

Chart 3 Graphical display of published articles about children regarding the intensity of reporting about the subject matter

U oba dnevna lista, u najvećem broju članaka o djeci tema je obrađena pretežno površinski. To znači da su se novinari i urednici prilikom izvještavanja o djeci zadržavali samo na opisu određene pojave, događaja ili osobe, bez da su pokušali saznati razloge događanja. Takvih članaka objavljeno je 77%. Kontekst bitno utječe na razumijevanje informacije te je neobjavljivanjem konteksta moguće vršiti manipulaciju. Objavljen je i malen postotak članaka o djeci, 23%, u kojem je tema obrađena pretežno dubinski. Dubinski pristup temi podrazumjeva da novinar prilikom izvještavanja ulazi u uzroke događanja i/ili predviđa posljedice i/ili obrađuje temu u širem kontekstu. Činjenica da je velik postotak članaka o djeci obrađen površno upućuje da urednici u većini slučajeva ne smatraju relevantnima tematiku vezanu uz djecu.

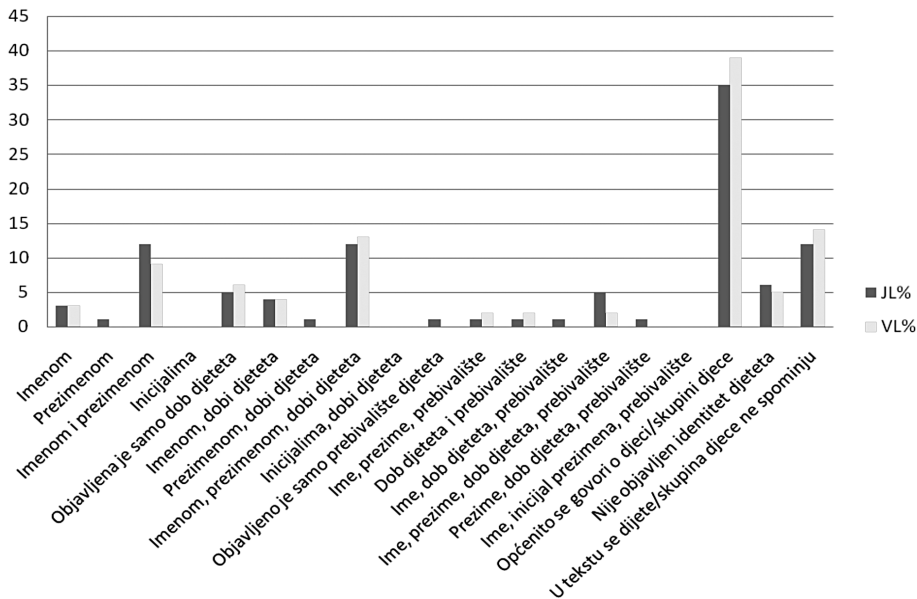
Tablica 4. Broj objavljenih članaka o djeci prema predstavljenosti djeteta u tekstu

Table 4 Number of published articles about children regarding the way children are represented in text

	Jutarnji list	JL%	Večernji list	VL%	Σ	Σ %	JL%	VL%
Imenom	5	3	7	3	12	3	42	58
Prezimenom	1	1	1	0	2	0	50	50
Imenom i prezimenom	21	12	20	9	41	10	51	49
Inicijalima	0	0	0	0	0	0	0	0
Objavljena je samo dob djeteta	8	5	13	6	21	5	38	62
Imenom, dobi djeteta	7	4	9	4	16	4	44	56
Prezimenom, dobi djeteta	1	1	1	0	2	0	50	50
Imenom, prezimenom, dobi djeteta	21	12	30	13	51	13	41	59
Inicijalima, dobi djeteta	0	0	0	0	0	0	0	0
Objavljeno je samo prebivalište djeteta	2	1	1	0	3	1	67	33
Ime, prezime, prebivalište	2	1	4	2	6	1	33	67
Dob djeteta i prebivalište	2	1	5	2	7	2	29	71
Ime, dob djeteta, prebivalište	1	1	0	0	1	0	100	0
Ime, prezime, dob djeteta, prebivalište	8	5	5	2	13	3	62	38
Prezime, dob djeteta, prebivalište	1	1	0	0	1	0	100	0
Ime, inicijal prezimena, prebivalište	0	0	1	0	1	0	0	100
Općenito se govori o djeci/skupini djece	60	35	92	39	152	38	39	61
Nije objavljen identitet djeteta	10	6	11	5	21	5	48	52
U tekstu se dijete/skupina djece ne spominju	21	12	33	14	54	13	39	61
Σ	171	100	233	100	404	100		

Grafikon 4. Grafički prikaz objavljenih članaka o djeci prema predstavljenosti djeteta u tekstu

Chart 4 Graphical display of published articles about children regarding the way children are represented in text

Cilj ove kategorije bio je pokazati da li urednici poštuju pravo djeteta na privatnost. Nalazi su sljedeći: u oba dnevna lista, najviše je objavljeno članaka u kojima se općenito govori o djeci ili o skupini djece (38%) od čega je 61% objavljeno u Večernjem listu, a 39% u Jutarnjem listu.

Sljedeći rezultati su izuzetno uznemirujući. Kada se pojedinačno izvještava o djeci, novinari i urednici najviše o djeci pišu na način da otkrivaju njihovo ime, prezime i dob. To je slučaj u 13% članaka. Jedan od primjera je članak „Nedostaje mi obitelj, al valjda ću izdržati do svibnja i tatina dolaska“ (Večernji list, 24.02.2011., str. 45) u kojem se govori o dvanaestogodišnjem dječaku Vincentu Bordenu koji se doselio iz Attice u Zagreb kako bi se priključio nogometnom klubu Dinamo. To je intervju u kojem dječak tužno opisuje kako mu nedostaje obitelj koja je ostala u državi New York. Valja se zapitati da li je u ovom članku novinar poštivao dostojanstvo djeteta? Da li je u interesu javnosti promatrati kako dječak pati za roditeljima? Zašto se oživljava tuga djeteta tako da se traži od njega da prepričava kako ga je obitelj ostavila? U ovom članku prekršene su Etičke smjernice UNICEF-a. **UNICEF je postavio Etičke smjernice - načela za etičko izvješćivanje o djeci kako bi pomogao novinari-**

ma da moralno obavljaju svoj posao na način da služe javnom interesu i pri tome poštuju dječja prava. Prva smjernica za intervjuiranje djece govori: „Nemojte nanositi štetu niti jednom djetetu; izbjegavajte pitanja, stavove ili komentare koji osuđuju, ne uvažavaju kulturne vrijednosti djeteta, izlažu ga opasnosti ili poniženju, ili oživljavaju njegovu bol i tugu izazvanu nekim traumatičnim događajima.“ **Treće načelo govori da zaštita najboljih interesa svakoga djeteta treba prethoditi svim drugim obzirima, pa i zagovaranju dječjih pitanja kao i promicanju dječjih prava.**

Drugi primjeri gdje novinari pišu o djeci tako da otkrivaju njihovo ime, prezime i dob su: “Moja Gita siromašnoj djeci šalje igračke i zna kako žive“ (Večernji list, 3.02.2011., str. 51); “Emanuel će biti košarkaš“ (Večernji list, 4.02.2011., str. 40); „Bolnica mora platiti 700.000 kn odštete obitelji djevojčice“ (Večernji list, 21.02.2011., str. 21).

Zatim, u 10% članaka objavljeno je ime i prezime djeteta. Neki od tih članaka su: „Nesuđeno dijete dinamita“ (Jutarnji list, 12.02.2011., str. 80); Kad nasilna dječja igra završi kao sudska drama (Jutarnji list, 15.02.2011., str. 13); Uši i gnjide „ne napadaju samo male prljavce“ (Jutarnji list, 7.02.2011., str. 8).

Primjerice u članku „Ana, vrati se, fale nam tvoj smijeh i kolači“ (Jutarnji list, 15.02.2011., str. 13) iznose se detalji iz privatnog života djevojke Ane Vidović koja se nalazi u bolnici jer je ranije stradala u prometnoj nesreći. Navedena su i imena dviju stradalih prijateljica. Kao jedini izvori u tekstu, navedeni su Anini srednjoškolski prijatelji koji otkrivaju kako se Ana bavi plesom i u koga je zaljubljena. U ovom članku krši se pravo djeteta na privatnost. U članku nije intervjuirana Ana, niti članovi njene obitelji. Da li je njihova želja da se o Ani ponovno piše? Da li je u interesu javnosti da se prisjeća djevojke i prometne nesreće o kojoj je već bilo izvještavano ranije? To je po novinskim kriterijima „stara vijest“, dakle vijest koja više nije aktualna. Zašto se ponovno izaziva sućut javnosti? Da li je Anina želja da bude obilježena kao *djevojka koja je stradala ispred kluba Gjuro2*? Ovim člankom krše se odredbe Konvencije o pravima djeteta UNICEF-a, prema kojoj u članku 8. stoji da se države stranke obvezuju jamčiti djetetu pravo na očuvanje svog identiteta. Nadalje, članak 16. u prvom stavku govori da niti jedno dijete ne smije biti izloženo proizvoljnom ili nezakonitom miješanju u njegovu privatnost, obitelj, dom ili prepisku, niti nezakonitim napadima na njegovu čast i ugled. U drugom stavku istoga članka stoji da dijete ima pravo na zakonsku zaštitu protiv takvog miješanja ili napada.

Ono što iznenađuje je podatak da je u oba dnevna lista objavljeno 3% članaka o djeci u kojima je otkriveno ime, prezime, dob djeteta i njegovo prebivalište. Od toga je 62% članaka objavljeno u Jutarnjem listu, a 38% u Večernjem listu. Većinom su to pozitivni članci o iznimnoj djeci koja su spasila nekoga. U članku „Urlao je od

boli, sav je gorio, ali spasili smo ga“ (Jutarnji list, 11.02.2011., str. 16) riječ je o dva dječaka. Valentino Pongračić i Matija Mutko, 17-godišnjaci iz Kutine spasili su život svom godinu dana mlađem prijatelju Mihaelu Luki Šnajderu kojeg je udarila struja. Ili je riječ o djeci koja su postigla neki uspjeh poput: „Tisuću decimala broja e Matej zna napamet: „Naučit ću ih 10.000““ (Večernji list, 23.02.2011., str. 11); „Josip (15) jedini je odlikaš u srednjoj školi sa 536 đaka. Palo ih je 332...“ (Jutarnji list, 18.02.2011., str. 14). Za ova dva navedena članka može se reći da objavljivanje djetetovog identiteta nije naštetilo djetetu. Štoviše, čini se da je javno predstavljanje imenom i likom dio djetetovog zdravog razvoja jer djeluje poput nagrade za herojsko djelo i iskazan velik trud u školi. Premda bi se postigao isti učinak i da je objavljena samo djetetova fotografija, ime i godine. Na ovaj bi način identitet djeteta djelomično bio zaštićen, dok bi se u isto vrijeme djetetu iskazalo zaslužen priznanje. Broj prodanih primjeraka novina bi vrlo vjerojatno ostao isti jer bi priča bila čitana. Stoga doista nema valjanog opravdanja da se u potpunosti otkriva djetetov identitet na način da se objavljuje njegovo ime, prezime, dob i prebivalište. Čak i kada se radi o pozitivnim člancima koji idu u prilog zdravom razviku djeteta.

Šokantan primjer članka u kojem je otkriveno ime, prezime, dob djeteta i njegovo prebivalište predstavlja članak „Michael (4): Striček lopov, vrati mi moj motorić“ (Jutarnji list, 22.02.2011., str. 17). U ovom članku radi se o nemoralnom, emocionalnom iskorištavanju dječje patnje od strane novinara i urednika. Dijete je neadekvatno medijski tretirano, nažalost uz roditeljsku suglasnost. Članak govori o četverogodišnjem dječaku Mihaelu Horvatinoviću iz Bjelovara kojem je ukradeno vozilo quad. Članak je opremljen fotografijom na kojem je prikazana tuga dječaka. Da je quad vozilo ukradeno odraslom čovjeku, vijest vjerojatno ne bi bila objavljena jer bi bila označena kao irelevantna. No, ovako se šokira javnost i žalovanje dječaka se koristi kao sredstvo kojim se povećava čitanost. Također se krši dječakovo pravo na privatnost. U 14. načelu Kodeksa časti hrvatskih novinara stoji da „Novinar treba štiti čovjekovu intimu od senzacionalističkog i svakog drugog neopravdanog otkrivanja u javnosti. Obvezan je poštovati svačije pravo na privatnost.“ Također se krši prva Etička smjernica UNICEF-a prema kojoj novinari trebaju izbjegavati pitanja, stavove i komentare kojima se oživljava bol i tuga djeteta izazvana nekim traumatičnim događajima.

Drugi primjer u kojem je otkriveno ime, prezime, dob djeteta i njegovo prebivalište je članak „Naš braco zove se Eduardo Da Silva Ivanović, po njemu“ (Jutarnji list, 12.02.2011., str. 4) u kojemu se govori da su Mario i Gordana Ivanović iz Osijeka svome šestom djetetu dali ime Eduardo Da Silva Ivanović kako bi nogometašu iskazali poštovanje. Neobičnost je jedna od vrijednosti vijesti i jasno je da se tom misli vodio urednik prilikom odlučivanja hoće li ova priča dospjeti na novinske stranice.

No, da li je u najboljem interesu djece da ova priča bude objavljena, ako objava podrazumijeva otkrivanje identiteta djece u potpunosti? Odgovor na to pitanje je – nije. Misli li urednik na potencijalne opasnosti kojoj su djeca izložena kada se njihovi osobni podaci iznesu publikama? Ili je priča samo smatrana neobičnom i opremljena s velikom pozitivnom fotografijom na kojoj se nalazi petero nasmješene djece, postala je neodoljiv način privlačenja čitatelja. Urednici bi se trebali pridržavati 19. načela Kodeksa časti hrvatskih novinara u kojem stoji: „Dobrobit djeteta nadređena je javnom interesu.“

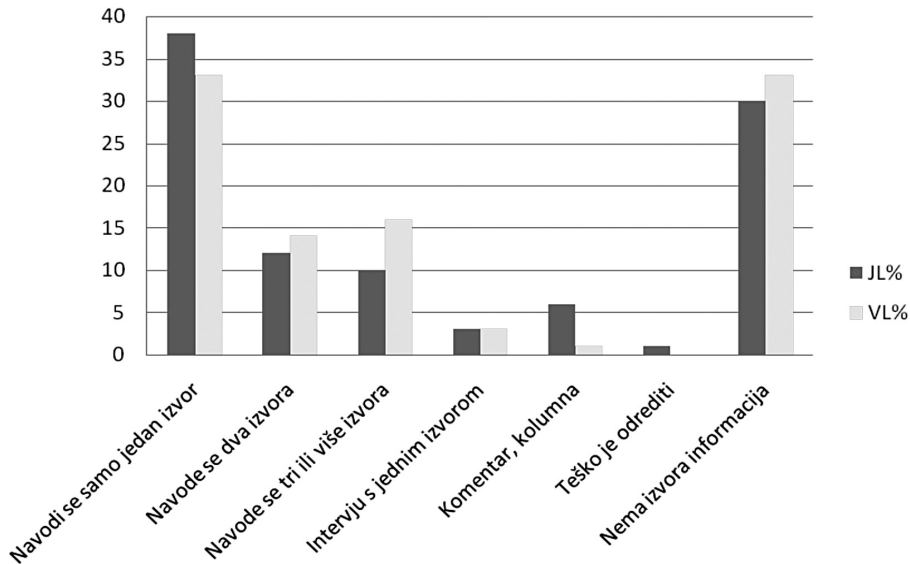
Treći primjer je članak „Išibana djevojčica iskrvarila na smrt“ (Jutarnji list, 10.02.2011., str. 20). U ovom se primjeru nikako ne poštuje dostojanstvo poginule djevojčice. Iako je riječ o događaju koji se odvio u drugoj državi, to ne daje uredniku pravo da prenese fotografiju iz drugih medija. U prvom načelu Etičkih smjernica - načela za etičko izvješćivanje o djeci UNICEF-a **stoji**: „Dostojanstvo i prava svakog djeteta moraju se poštivati u svim okolnostima“. Identitet djeteta nije objavljen u izuzetno malom broju članaka - u samo 5% članka, što iznosi 21 članak od ukupno 404 objavljena u oba dnevna lista. Također u 5% članaka objavljena je samo dob djeteta, a u 4% članaka objavljeno je ime i dob djeteta čime je identitet je ostao skriven, što je pohvalno. Nažalost ova kategorija ukazuje da urednici i novinari Jutarnjeg i Večernjeg lista ne poštuju profesionalna etička načela prilikom izvještavanja o djeci.

Tablica 5. Broj objavljenih članaka o djeci prema broju izvora informacija
Table 5 Number of published articles about children regarding the number of sources of information

	Jutarnji list	JL%	Večernji list	VL%	Σ	Σ %	JL%	VL%
Navodi se samo jedan izvor	65	38	76	33	141	35	46	54
Navode se dva izvora	20	12	33	14	53	13	38	62
Navode se tri ili više izvora	17	10	37	16	54	13	31	69
Intervju s jednim izvorom	5	3	6	3	11	3	45	55
Komentar, kolumna	11	6	3	1	14	3	79	21
Teško je odrediti	1	1	0	0	1	0	100	0
Nema izvora informacija	52	30	78	33	130	32	40	60
Σ	171	100	233	100	404	100		

Grafikon 5. Grafički prikaz objavljenih članaka o djeci prema broju izvora informacija

Chart 5 Graphical display of published articles about children regarding the number of sources of information

U Jutarnjem i Večernjem listu, analizirano je 404 članka o djeci od čega se u 35% članaka navodi samo jedan izvor informacija. Nažalost, dominacija jednog izvora informacija ukazuje na nisku kvalitetu izvještavanja. Prema Kuncziku, objektivno izvještavanje se postiže citiranjem i pozivanjem onih koji su za i onih koji su protiv, kako bi nastala nepristrana slika događaja (1998, prema Malović, 2005). Izvor informacija u oba analizirana lista nije uopće prisutan u 32% članaka, od čega je 60% objavljeno u Večernjem listu, a 40% u Jutarnjem listu. Dva izvora informacija te tri ili više izvora nalaze se u 13% objavljenih članaka o djeci. Članaka koji po vrsti predstavljaju kolumnu, komentar i intervju (gdje je prisutan jedan izvor informacija) ima 3%.

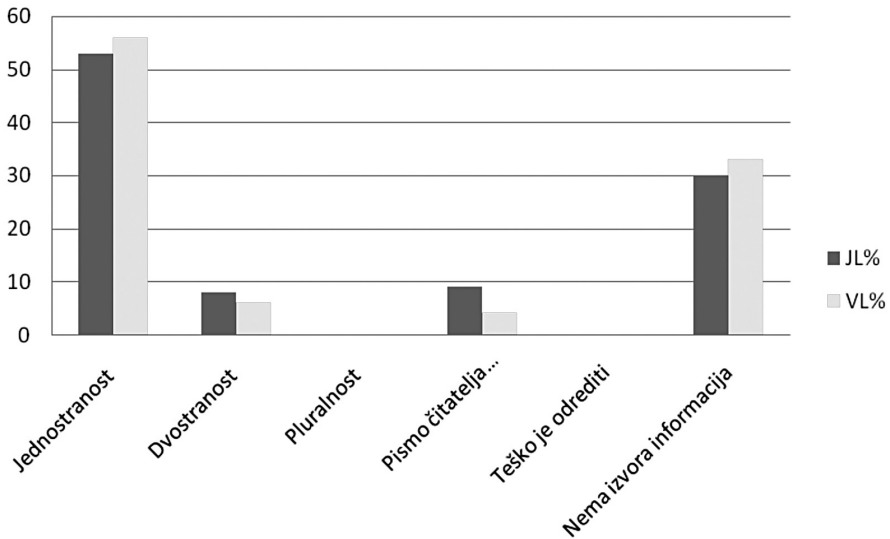
Tablica 6. Broj objavljenih članaka o djeci prema karakteristikama izvora informacija

Table 6 Number of published articles about children regarding distinctive sources of information

	Jutarnji list	JL%	Večernji list	VL%	Σ	Σ %	JL%	VL%
Jednostranost	91	53	131	56	222	55	41	59
Dvostranost	13	8	13	6	26	6	50	50
Pluralnost	0	0	1	0	1	0	0	100
Pismo čitatelja komentar/kolumna/intervju	16	9	9	4	25	6	64	36
Teško je odrediti	0	0	1	0	1	0	0	100
Nema izvora informacija	51	30	78	33	129	32	40	60
Σ	171	100	233	100	404	100		

Grafikon 6. Grafički prikaz objavljenih članaka o djeci prema karakteristikama izvora informacija

Chart 6 Graphical display of published articles about children regarding distinctive sources of information

U oba analizirana dnevna lista, najviše se o djeci piše na način da je prikazana samo jedna vrsta gledišta, samo jedan stav. Jednostranost je glavno obilježje izvora informacija i nalazi se u 55% objavljenih članaka. Jednostranost odlikuje jedan ili više izvora koji zastupaju istu stranu u tematici koja se prikazuje u tekstu. Prema Bobiću (1987) jednostranost je oblik neistinitosti jer novinar u ovom slučaju prenosi mišljenje i stavove samo nekih sudionika u događaju, dok se suprotna strana izostavlja. Na ovaj način, čitatelju ostaje uskraćeno da sam prosudi što se dogodilo jer mu se nudi samo jedno viđenje događaja. Prikazivanje samo jedne strane prilikom izvještavanja, privilegiranje samo jednog gledišta u sukobu, dok se druga strana u potpunosti zanemaruje ukazuje na snažnu manipulaciju i neetičnost novinara i urednika. Izvor informacija nije uopće nije prisutan u 32% članaka, u oba dnevna lista. Samo 6% članaka odlikuje dvostranost izvora informacija. Dvostranost se odnosi na minimalno dva navedena izvora u tekstu koji zastupaju dvije različite strane. Pluralnost izvora informacija se odnosi na minimalno tri izvora koji predstavljaju tri različita pristupa temi. Pluralnost nije uopće prisutna u Jutarnjem i Večernjem listu prilikom izvještavanja o djeci.

Ostali rezultati istraživanja i rasprava

U ovome radu evaluirane su tri afirmativne hipoteze koje glase: novinari i urednici Jutarnjeg i Večernjeg lista poštuju profesionalna načela prilikom izvještavanja o djeci, urednici poštuju pravo djeteta na privatnost te izvještavanje o djeci odlikuje dvostranost izvora informacija. Nažalost, sve tri hipoteze su opovrgnute ovim istraživanjem.

Također, rezultati istraživanja ukazuju da je izvještavanje o djeci marginalizirano u Jutarnjem i Večernjem listu. Teme koje se odnose na djecu su smatrane manje zanimljivima čitalačkoj publici, označene su kao irelevantne, posvećuje im se manje novinskog prostora i članci se objavljuju u danima kada su novine manje čitane. Iako su novine najčitanije petkom, subotom i nedjeljom, ponedjeljak i srijeda se ističu kao dani u kojima se javlja najviše članaka o djeci. Da se o djeci ne izvještava dovoljno najsnažnije govori činjenica da je najviše objavljenih članaka veličine samo 1/8 stranice! Od analiziranih 404 članka, takvih tekstova je 29%, od čega je Večernji list objavio 66% članaka, a Jutarnji list 34%. Dužina članka je bitna jer omogućava autoru da „predstavi sve strane, pojasni kontekst i ukaže na dodatne elemente važne za shvaćanje cijele priče“ (Kanižaj, 2007: 101). Ako dužina članka onemogućava autoru da pruži kontekst događaja, što je ovdje slučaj, teško možemo govoriti o kvaliteti izvještavanja. Prilikom izvještavanja o djeci

novinari najčešće koriste izvještaj⁹ - 57% članaka je pisano upravo u tom obliku. Vijest je drugi po redu najčešće korišten tip članka i javlja se u 13% analiziranih tekstova. Da se nedovoljno obrađuju teme koje se odnose na djecu ukazuje nizak postotak zahtjevnijih novinarskih formi u oba lista, poput: reportaža (2%), kratkih reportaža¹⁰ (6%), analiza (7%), velikih analiza (2%), komentara (3%) te intervjua (3%). Na činjenicu da je izvještavanje o djeci marginalizirano upućuje mali broj najavljenih članaka na naslovnim stranicama kao i način obrade tema. Na naslovnim stranicama obaju listova, mjestu gdje se objavljuju najatraktivnije i najvažnije teme u novinama, najavljeno je samo 11% članaka o djeci. Način obrade tema o djeci je površinski u najvećem broju objavljenih članaka (77%). To znači da su novinari prilikom izvještavanja o djeci samo opisivali određene pojave bez da su pokušali saznati razloge ili pružiti kontekst događaja. A zadaća novina je objasniti kontekst kao dodanu vrijednost činjenicama (Malović, 2007b).

Hipotezu, da urednici Jutarnjeg i Večernjeg lista poštuju pravo djeteta na privatnost, opovrgavaju sljedeće činjenice. Najprije valja reći da je u oba dnevna lista objavljeno najviše članaka u kojima se općenito govori o djeci ili o skupini djece. Takvih članaka je 38% i njima se ne narušava pravo djeteta na privatnost. No, ovo pravo se značajno krši kada se pojedinačno izvještava o djeci. Tada novinari Jutarnjeg i Večernjeg lista najviše pišu na način da otkrivaju djetetovo ime, prezime i dob. To je slučaj u 13% članaka. Ono što najviše iznenađuje je podatak da je u 3% članaka objavljeno djetetovo ime, prezime, dob i prebivalište! Od toga je 62% članaka objavljeno u Jutarnjem listu, a 38% u Večernjem listu. Ovime se uvelike krši pravo djeteta na privatnost. U radu su navedeni primjeri gdje su djeca neadekvatno medijski tretirana. Šokantna je činjenica da se iskorištava dječja emocionalna bol kao sretstvo kojim se potresno djeluje na čitatelje i izaziva sućut, a sve u svrhu povećanja naklade. Ti primjeri ukazuju na nemoralno, izričito kršenje dječih prava i nepoštivanje profesionalnih etičkih načela od strane novinara i urednika. Na nepoštivanje privatnosti djeteta ukazuje i činjenica da je 23% članaka opremljeno fotografijom djeteta čije je ime označeno u tekstu ili ispod slike. Pravo djeteta na privatnost se poštuje u izuzetno malom broju članaka u kojima identitet djeteta nije objavljen, u samo 5%, što iznosi 21 članak od ukupno 404 objavljena u oba dnevna lista. Isto tako, djetetov identitet je u potpunosti skriven u samo 2% članaka na način da je lice djeteta na fotografiji zamagljeno.

Članci o djeci objavljeni u Jutarnjem i Večernjem listu imaju nisku razinu vjerodostojnosti. To potvrđuje jednostranost izvora informacija, dominacija samo jednog izvora informacija, novinske fotografije kojima nije navedeno podrijetlo i izostanak citata u glavnom naslovu. U oba analizirana dnevna lista, o djeci se najviše piše na način da je prikazana samo jedna vrsta gledišta. Jednostranost je

oblik neistinitosti i nalazi se u 55% objavljenih članaka o djeci. Privilegiranje samo jedne strane prilikom izvještavanja ukazuje na manipulaciju, neetičnost medijskih djelatnika i nepoštivanje profesionalnih načela. Dvostranost je prisutna u samo 6% članaka. Pluralnost izvora informacija nije uopće prisutna u Jutarnjem i Večernjem listu prilikom izvještavanja o djeci. U oba analizirana lista, u člancima dominira samo jedan izvor informacija (u 35% članaka) što ukazuje na nisku kvalitetu izvještavanja, pristranost i nekritičnost od strane novinara i urednika. Izvor informacija u oba analizirana lista nije uopće prisutan u 32% članaka, od čega je 60% objavljeno u Večernjem listu, a 40% u Jutarnjem listu. Novinska fotografija je vjeran svjedok događaja i predstavlja vjerodostojan dokument, no gotovo polovica objavljenih članaka o djeci, (45%) opremljeno je fotografijom/ilustracijom/grafikom kojoj nije navedeno podrijetlo. To je zapanjujuć podatak koji ukazuje na nisku razinu vjerodostojnosti. U glavnom naslovu nisu prisutni citati u 81% članaka o djeci što govori da urednicima nije u interesu osnažiti vjerodostojnost informacija pruženih u tekstu. Važno je naglasiti da se u glavnom naslovu članaka objavljenih u Jutarnjem listu nalaze citati izvučeni iz konteksta u u 6% članaka, što uopće nije slučaj u Večernjem listu. Podaci pokazuju da je opremanje glavnih naslova citatima u Večernjem listu posve usklađeno s etičkim smjernicama novinarske struke, što nažalost nije moguće tvrditi i za Jutarnji list. U oba analizirana dnevna lista, dijete je citirano u glavnom naslovu u samo 4% članaka.

Vjerodostojnost ipak osnažuje postojanje velikog broja autorskih članaka i navođenje majke djeteta kao glavnog izvora informacija. Kao autori tekstova o djeci u 83% analiziranih članaka potpisani su novinari, što je ohrabrujuć podatak. Članaka koji su označeni kao redakcijski tekst i koji većinom nisu potpisani objavljeno je 17% u oba dnevna lista. Glavni izvor informacija u najvećem broju objavljenih članaka (12%) je majka djeteta, što je logičan, vjerodostojan izvor podataka. U 6% analiziranih članaka glavni izvor informacija je otac djeteta i samo dijete. Političari i cjelina „ravnatelj ustanove“¹¹ su glavni izvor informacija u 5% članaka, a u samo 2% članaka to su: drugi članovi obitelji djeteta, profesor, liječnik, policajac, glasnogovornik, građani te strane novine ili časopis od kojih je priča preuzeta. Članci o djeci objavljeni u Jutarnjem i Večernjem listu dobro su grafički opremljeni. Najveći broj članaka u oba lista (77%) opremljen je fotografijama. U najvišem su postotku popraćeni jednom fotografijom (47%). U oba dnevna lista, 52% članaka je popraćeno fotografijom na kojoj se nalazi dijete ili skupina djece. Gotovo polovica članaka (49%) opremljena je fotografijama manjima od 1/8 stranice.

Novinari prilikom pisanja o djeci u cjelini objektivno izvještavaju i ne pribjegavaju senzacionalizmu u velikoj mjeri što potvrđuje prisutnost neutralnih¹²

fotografija u 50% članaka te prevladavanje informativnih naslova. U Jutarnjem i Večernjem listu najviše članaka o djeci imaju informativne naslove¹³, njih 91%. U oba dnevna lista, senzacionalistički naslovi se javljaju u 8% članaka. Valja dodati i da je u veoma malom broju članaka (12%) poštivano dječje pravo na izražavanje mišljenja i stavova o stvarima koje se njega tiču.¹⁴ Pravo djetetu da se izrazi pružano više puta u Večernjem listu (u 62% članaka), nego u Jutarnjem listu (38% članaka).

O kojim temama se najviše piše kada se izvještava o djeci? U oba dnevna lista najviše se piše o *Kriminalnim aktivnostima počinjenima nad djecom* i *Kulturnoj temi* što je slučaj u 12% članaka. Tematska cjelina *Kriminalne aktivnosti počinjene nad djecom*¹⁵ obuhvaća članke koji govore o silovanju i seksualnom iskorištavanju djece, zanemarivanju djece, pljački i ubojstvu djece itd. U tematsku cjelinu *Kulturna tema*¹⁶ svrstavani su članci koji govore o: uspjehu djece na kulturnim natjecanjima, muzejima koji posjećuju roditelji i djeca, o rezultatima anketa u kojima su ispitanici bila djeca, o naturalnim putovanjima srednjoškolaca, tinejdžerskim zvijezdama, zološkom vrtu, dječjem zboru itd. Razlika u zastupljenosti *Kulturnih tema* je zamjetno manja u Jutarnjem listu (30%) nego u Večernjem listu (70%). Sljedeće najzastupljenije teme u oba dnevna lista su *Politička tema – djeca se uzgred spominju ili uopće ne spominju* u 9% članaka i *Odgoj* koji obuhvaća 8% članaka. Ostale obuhvaćene tematske cjeline su: *Obrazovanje, Zdravlje* i *Ostalo*¹⁷ (7%); *Sportske teme* (5%); „Začeće, prenatalna briga, rađanje“, *Nesreće* te *Pozitivne aktivnosti vezane za poboljšanje položaja djece u društvu*¹⁸ (3%). O *Djeci s posebnim potrebama* i *Djeci u ustanovama izvanobiteljske skrbi* u Jutarnjem listu se piše u samo 2% članaka, dok se u Večernjem listu te tematske cjeline uopće ne spominju. Iznenađujuće je, da tijekom cijelog mjeseca veljače u oba analizirana dnevnika, nijedan članak nije bio posvećen djeci koja su pripadnici manjina. U 50% analiziranih članaka tema teksta se u potpunosti odnosila na djecu. Objavljeno je 39% članaka u kojima se se djeca uzgred spominju, a preostalih 11% članaka predstavljaju šokantan podatak. Naime, duboko je nemoralna činjenica da se teme u tih 11% objavljenih članaka nikako ne odnose na djecu, ali su članci ipak neopravdano opremljeni fotografijama djece. Fotografije nasmješene djece su ugodne oku i čini se da urednici ne prezaju od upotrebe fotografija djece kada žele ojačati imidž različitih kompanija te stvoriti pozitivan imidž hrvatskih političara u očima javnosti. Taj podatak ukazuje na snažno kršenje etičkih profesionalnih standarda od strane urednika analiziranih dnevnih novina. Fotografije djece se također neopravdano koriste prilikom prikazivanja izvanrednih događaja (pr. potres, ciklon) i političkih prosvjeda naroda u člancima koji se tematski ne odnose na djecu.

Mnogi znanstvenici ukazuju na alarmantno stanje izbjegavanja novinarske i uredničke odgovornosti u medijima. Poler Kovačić (2001) naglašava da novinari često izbjegavaju odgovornost etičnog djelovanja oslanjajući se na uvjerenje da tako rade „svi“ stoga prenose glasine i neprovjerene informacije. Vilović (2007: 176) piše da „manjak novinarske odgovornosti prema čitateljima i želja za što većom provokacijom potiče urednike da budu na granici dobrog ukusa“. Malović (2007) ističe da se u tisku igra na kartu djece kada se želi podići naklada, naročito na brzinu i bez stvarnih razloga. Ružić (2011: 151) tvrdi da „crnogorski mediji, po uzoru na europske, već odavno koriste djecu kao sredstvo za povećanje tiraža“. Stanje je alarmantno i nužno je žurno provesti promjene, tim više što ne postoji institucija koja bi sustavno nadzirala rad tiskanih medija u Republici Hrvatskoj. Postoji Vijeće časti Hrvatskog novinarskog društva, koje na podneseni prigovor objavljuje opomenu u medijima. No utjecaj Vijeća časti HND-a je malen i selektivan i nema zakonsku snagu. Situacija je trenutno takva da odgovornost etičnog djelovanja leži u samoregulaciji struke. Novinari i urednici se najviše moraju osloniti na vlastitu moralnu prosudbu.

S druge strane, potrebno je senzibilizirati političare i donositelje zakona o nužnosti veće zakonske zaštite djece u hrvatskim medijima. Đorđe Obradović (2009) je pružio razumno rješenje – valjalo bi uvesti samoregulaciju novinarske profesije u svakom pojedinom glasilu na način da postane zakonskom obvezom (kako je vlasnici medija ne bi izbjegavali). Samoregulaciju bi provodio povjerenik za etičnost, stručno obrazovana osoba u svakom pojedinom uredništvu, koja bi između ostalog, javno djelovala u slučajevima kršenja Kodeksa časti HND-a, a nakladnik bi morao osigurati objavu njegovih zapažanja u glasilu na koje se odnosi (Obradović, 2009). Povjerenik za etičnost bi također provodio program stručne izobrazbe za novinare i suradnike, piše Obradović (2009). Na ovaj način, ne samo da bi zaštita djece u hrvatskom tisku bila veća, nego bi se uvelike smanjio broj svih nemoralnih medijskih uradaka.

Zaključak

Cilj ovoga rada je spoznati kakva je kvaliteta novinarske i uredničke obrade članaka vezanih uz djecu koji su objavljeni u Jutarnjem i Večernjem listu. U tu svrhu korištena je znanstvena metoda analize sadržaja tijekom razdoblja od 1. do 28. veljače 2011. godine. Uzorak je sačinjavalo 56 izdanja dnevnih novina i ukupno je analizirano 404 članka.

U ovome radu opovrgnute su tri postavljene hipoteze: novinari i urednici Jutarnjeg i Večernjeg lista poštuju profesionalna načela prilikom izvještavanja o djeci, ured-

nici poštuju pravo djeteta na privatnost te izvještavanje o djeci odlikuje dvostranost izvora informacija. Također, rezultati istraživanja ukazuju da je izvještavanje o djeci marginalizirano u Jutarnjem i Večernjem listu. Teme koje se odnose na djecu su smatrane manje zanimljivima čitalačkoj publici, označene su kao irelevantne, posvećuje im se manje novinskog prostora i članci se objavljuju u danima kada su novine manje čitane, ponedjeljkom i srijedom. Da se o djeci ne izvještava dovoljno najsnažnije govori činjenica da je najviše objavljenih članaka veličine samo 1/8 stranice (29%). Prilikom izvještavanja o djeci novinari najčešće pišu izvještaje (57%) i vijesti (13%). Da se nedovoljno obrađuju teme koje se odnose na djecu ukazuje nizak postotak zahtjevnijih novinarskih formi u oba lista, poput: reportaža (2%), kratkih reportaža (6%), analiza (7%), velikih analiza (2%), komentara (3%) te intervjua (3%). Na činjenicu da je izvještavanje o djeci marginalizirano upućuje i mali broj najavljenih članaka na naslovnim stranicama (11%) kao i način obrade tema o djeci koji je većinom površinski (77% članaka).

U oba dnevna lista objavljeno najviše članaka u kojima se općenito govori o djeci ili o skupini djece (38%) i tu urednici Jutarnjeg i Večernjeg lista poštuju pravo djeteta na privatnost. Pravo djeteta na privatnost se krši kada se pojedinačno izvještava o djeci, što je slučaj u 13% članaka. Snažno iznenađuje podatak da je u 3% članaka objavljeno djetetovo ime, prezime, dob i prebivalište. U radu su navedeni primjeri gdje se iskorištava dječja emocionalna bol kao sretstvo kojim se potresno djeluje na čitatelje i izaziva sućut, a sve u svrhu povećanja naklade. Ovi podaci ukazuju na izričito kršenje dječih prava i nepoštivanje profesionalnih etičkih načela od strane novinara i urednika Jutarnjeg i Večernjeg lista.

Članci o djeci objavljeni u oba analizirana dnevnika ukazuju na nisku razinu vjerodostojnosti. To potvrđuje jednostranost izvora informacija, dominacija samo jednog izvora informacija, novinske fotografije kojima nije navedeno podrijetlo te izostanak citata u glavnom naslovu. Jednostranost je oblik neistinitosti i nalazi se u 55% objavljenih članaka. U člancima o djeci dominira jedan samo izvor informacija (35%) što ukazuje na nisku kvalitetu izvještavanja, pristranost i nekritičnost. Izvor informacija u oba analizirana lista nije uopće prisutan u 32% članaka. Gotovo polovica objavljenih članaka o djeci, (45%) opremljena je fotografijom/ilustracijom/grafikom kojoj nije navedeno podrijetlo. Citati u glavnom naslovu nisu prisutni u 81% članaka o djeci.

Vjerodostojnost informacija ipak osnažuje postojanje velikog broja autorskih članaka (83%) i navođenje majke djeteta kao glavnog izvora informacija (12% članaka).

Članci o djeci objavljeni u Jutarnjem i Večernjem listu dobro su grafički opremljeni. Najveći broj članaka je opremljen fotografijama (77%) i 52% članaka je popraćeno fotografijom na kojoj se nalazi dijete ili skupina djece. Najviše članaka je opremljeno jednom fotografijom (47%) i gotovo polovica članaka (49%) je opremljena fotografijama manjima od 1/8 stranice.

Novinari prilikom pisanja o djeci u cjelini objektivno izvještavaju i ne pribjegavaju senzacionalizmu u velikoj mjeri što potvrđuje prisutnost neutralnih fotografija u 50% članaka te prevladavanje informativnih naslova u 91% članaka.

U oba dnevna lista najviše se piše o *Kriminalnim aktivnostima počinjenima nad djecom* i *Kulturnoj temi* što je slučaj u 12% članaka. Valja naglasiti da se u 50% analiziranih članaka tema teksta u potpunosti odnosila na djecu, dok se u 39% članaka djeca uzgred spominju. U preostalih 11% članaka tema teksta se nikako ne odnosi na djecu, ali su članci ipak neopravdano opremljeni fotografijama djece. Čini se da urednici ne prezaju od upotrebe fotografija djece kada žele ojačati imidž različitih kompanija, stvoriti pozitivan imidž hrvatskih političara te prikazati izvanredne događaje i prosvjede naroda. Taj podatak ukazuje na kršenje etičkih profesionalnih standarda od strane urednika analiziranih dnevnih novina.

Mnogi znanstvenici ukazuju na alarmantno stanje izbjegavanja novinarske i uredničke odgovornosti u medijima. Neopravdano iznošenje privatnosti djece pred oči javnosti može ugroziti dječju sigurnost, izložiti dijete negativnom, socijalnom pritisku vršnjaka i prisiliti ga da ponovno proživi već doživljenu traumu što narušava njegov psihofizički razvoj. Dnevne novine isto tako pružaju ideje za oponašanje stoga je nužno zaštititi djecu od nepodobnih sadržaja objavljenih u tisku. Potrebno je osvijestiti novinare i urednike o nužnosti opsežnijeg i brižljivijeg izvještavanja o temama koje se odnose na djecu. Novinarstvo je humani posao u kojemu novinara prvenstveno treba voditi poštenje i čovjekoljublje što je nadasve važno kada se izvještava o djeci. Situacija je trenutno takva da odgovornost etičnog djelovanja leži u samoregulaciji struke. Novinari i urednici trebaju djelovati u skladu s etičkim načelima struke i glasom vlastite savjesti. Također, potrebno je senzibilizirati donositelje zakona o nužnosti veće zakonske zaštite djece u hrvatskim medijima. Đorđe Obradović (2009) je pružio razumno rješenje – valjalo bi uvesti samoregulaciju novinarske profesije u svakom pojedinom glasilu na način da postane zakonskom obvezom. Na ovaj način, ne samo da bi zaštita djece u hrvatskom tisku bila veća, nego bi se uvelike smanjio broj svih nemoralnih medijskih uradaka. Dnevne novine, kao i drugi mediji, snose društvenu odgovornost i trebaju služiti državi i čitateljima na način da strogo poštuju etička načela koje propisuje struka.

BILJEŠKE

- ¹ Aktualni i pouzdani podaci o prosječnoj prodanoj i planiranoj nakladi tiskovina mogu se pronaći na internetskim stranicama HGK jer su distributeri tiska dužni, prema 38. članku Zakona o medijima (NN br. 59/04), dostaviti Hrvatskoj gospodarskoj komori izvješće o financijskom poslovanju za prethodnu godinu, do 30. travnja svake godine.
- ² Podaci se nalaze u dokumentima „Hrvatsko gospodarstvo u razdoblju 1999.-2003.“ te „Gospodarska kretanja“ br. 03/2012 i preuzeti su sa <http://www.hgk.hr>, (URL pregledan 30.03.2012).
- ³ Hrvatske dnevne novine koje zadovoljavaju formu i sadržaj tabloida su 24 sata, dok se ostale novine mogu svrstati u formu polutabloida, smatra Kanižaj (2007: 101) i dodaje da polutabloidom smatra novine koje imaju karakteristike analitičkih novina i tabloida.
- ⁴ Prema Maloviću (2005: 190) elementi vrijednosti vijesti su: pravodobnost, blizina, važnost, posljedice, ljudski interes, sukob, neobičnost, utjecaj i publika.
- ⁵ S obzirom na tjelesnu i psihičku nezrelost u djece, dječja prava valja posebno zaštititi na što države potpisnice obvezuje Konvencija o pravima djeteta. To je međunarodni ugovor kojeg je usvojila Generalna skupština Ujedinjenih naroda 20. studenoga 1989. godine. Republika Hrvatska je potpisala Konvenciju o pravima djeteta 8. listopada 1991. godine i time jamči svakom djetetu zaštitu njegovih prava.
- ⁶ U članku 140., Ustava Republike Hrvatske stoji: „Međunarodni ugovori koji su sklopljeni i potvrđeni u skladu s Ustavom i objavljeni, a koji su na snazi, čine dio unutarnjega pravnog poretka Republike Hrvatske, a po pravnoj snazi iznad zakona.“, <http://narodne-novine.nn.hr/default.aspx>, URL pregledan 4.07.2011.
- ⁷ Matrica koja je korištena u ovom istraživanju je napravljena prema uzoru na Kanižaj, I. (2010) *Proizvodnja vijesti u hrvatskim dnevnicima (novinsko izvještavanje u kampanjama za parlamentarne izbore 2003. i 2007. godine)*, doktorska disertacija, Zagreb: Fakultet političkih znanosti.
- ⁸ Prvi članak Konvencije o pravima djeteta glasi: „U svrhu na koju se ova Konvencija odnosi, dijete označava svaku osobu mlađu od 18 godina, osim ako se zakonom koji se primjenjuje na dijete granica punoljetnosti ne odredi ranije.“, <http://www.unicef.hr>, URL pregledan 2.07.2011.
- ⁹ U ovom istraživanju, izvještajem je smatran tekst dužine od 15 redaka do polovice novinske stranice. Kao vijest je označen članak dužine do 15 redaka teksta.
- ¹⁰ Kratkim reportažom su smatrani članci koji imaju obilježja reportaže, a dužine su od polovice do jedne novinske stranice, dok su reportažom smatrani članci dužine od jedne do dvije stranice.
- ¹¹ „Ravnatelj ustanove“ je cjelina koja se primjerice, odnosi na: ravnatelja škole, predsjednika upravnog vijeća bolnice, ravnatelja Crvenog križa, voditeljicu centra „Slava Raškaj“, ravnatelja hrvatskog Instituta za istraživanje mozga, voditeljicu vjerskog dječjeg vrtića itd.
- ¹² Vrsta fotografije je subjektivna kategorija. U istraživačkom radu dani su primjeri fotografija kojima su opremljeni članci objavljeni u Jutarnjem i Večernjem listu, a koje se smatralo pozitivnim, negativnim i neutralnim. Pozitivnom fotografijom smatrana je fotografija koja budi u čitatelju pozitivne emocije. Primjeri članaka koji su opremljeni pozitivnim fotografijama su: „Mojoj Niki zaista trebaju dva asistenta. To nije luksuz“ (Večernji list, 24.02.2011., str. 45); „Naš braco zove se Eduardo da Silva Ivanović, po njemu“ (Jutarnji list, 12.02.2011., 2); „Uložite u djevojčice i revolucije više neće biti potrebne“ (Večernji list, Obzor, 12.02.2011., str. 22). Najpozitivnije fotografije, koje mame smješak čitatelju, nalaze se uz tekstove koji pozivaju na sudjelovanje u nagradnim igrama i uz druge oglase. Primjeri su: „Tri dana do stana“ (Jutarnji list, 16.02.2011., str. 2,3) i „Pazi koja MAXimalna akcija!“ (Večernji list, 11.02.2011., 53). Neutralnom fotografijom je smatrana ona fotografija koja ne pobuđuje jake emocije. Neki članci opremljeni takvim fotografijama su: „Dizajnirali su ga najugledniji arhitekti, osvajao je nagrade. Sada prokišnjava!“ (Jutarnji list, 2.02.2011., 40,41); „Šestogodišnjak nadmudrio osiguranje i dotrčao do pape“ (Večernji list,

- 4.02.2011., str. 19); „Bečki dječaci“ u džungli Amazone (Večernji list, 13.02.2011., str. 20,21). Negativnom fotografijom smatrana je ona koja je šokantna i/ili prelazi granice dobrog ukusa i/ili izaziva sažaljenje. Primjeri takvih fotografija dio su grafičke opreme članaka: „Žao mi je, više nema nade, mama je mrtva“ (Jutarnji list, 24.02.2011., str. 3); „Napad boginjama nije isključen“ (Večernji list, 19.02.2011., str. 48); „Mihael (4): Striček lopov, vrati mi moj motorić“ (Jutarnji list, 22.02.2011., str. 17).
- ¹³ U ovom istraživanju, informativnim naslovom određen je svaki naslov koji je uravnotežen, koji doslovno prenosi citate, ne osuđuje i koji je u skladu s etičkim pravilima. Senzacionalističkim naslovom, definiran je svaki naslov koji je sugestivan, neuravnotežen, koji osuđuje, ne prenosi citate doslovno i koji prenosi neistine s obzirom na ono o čemu se u tekstu govori.
- ¹⁴ U Konvenciji o pravu djeteta, u članku 12. stoji: „Države stranke osigurat će djetetu koje je u stanju oblikovati vlastito mišljenje, pravo na slobodno izražavanje svojih stavova o svim stvarima koje se na njega odnose, te ih uvažavati u skladu s dobi i zrelošću djeteta.“. Više na: <http://www.unicef.hr>, URL pregledan 2.07.2011.
- ¹⁵ Primjeri članaka koji su svrstavani u tematsku cjelinu Kriminalne aktivnosti počinjene nad djecom su: „Osam godina robije za brutalno spolno zlostavljanje curice“ (Večernji list, 23.02.2011., str. 16); „Podvodila maloljetnu kćer i djevojke iz dječjeg doma Klasje“ (Večernji list, 25.02.2011., str. 23); članak „Ostavljao ih je cijeli dan same, bez hrane i grijanja“ (Jutarnji list, 8.02.2011., str. 7); „Trojica razbojnika po gradu prijete i pljačkaju maloljetnike“ (Večernji list, 21.02.2011., str. 20); „Ubio sam naše djevojčice. Ali ne brini, nisu patile.“ (Večernji list, 12.02.2011., str. 17).
- ¹⁶ Primjeri članaka svrstavani u Kulturnu temu: „Mali lički pijanisti pred zagrebačkom elitom“ (Jutarnji list, 2.02.2011., str. 28.); „Otvorena izložba školskih listova učenika osnovnih i srednjih škola“ (Večernji list, 23.02.2011., str. 18); „Pjesma, igra i učenje na prvom Sajmu dječje knjige“ (Večernji list, 25.02.2011., str. 24); „Da ja odlučujem na TV-u bi bilo manje ubijanja, nasilja, serija i sapunica“ (Večernji list, 26.02.2011., str. 9); „Bečki dječaci u džungli amazone“ (Večernji list, 13.02.2011., str. 20,21).
- ¹⁷ U tematsku cjelinu „Ostalo“ svrstavali su se članci u kojima se spominju djeca i/ili koji su opremljeni fotografijama djece, a koje nije bilo moguće klasificirati u navedenim tematskim područjima. Primjer toga je članak „Jedini je problem bio: kako ih navući“ (Jutarnji list, 1.02.2011., str. 35), koji govori o reklamnoj kampanji koja promovira učinkovitost zakupa dvostrukih billboard površina na kojima je prikazan Denis Glavač, mesar i honorarni maneken koji nosi najlonke. U članku se spominju Glavačeva žena i sin te je tekst opremljen i njihovim fotografijama.
- ¹⁸ U tematsku cjelinu „Pozitivne aktivnosti vezane za poboljšanje položaja djece u društvu“ su svrstavani članci poput: „Svaki detalj u igraonicama bit će propisan“ (Jutarnji list, 17.02.2011., str. 16) koji govori o uspostavljanju konkretnih standarda za dječje igraonice.

LITERATURA

- Bobić, D. (1987) *Što s događajem: o umijeću novinskog obavještavanja*. Zagreb: Informator.
- Etičke smjernice - načela za etičko izvješćivanje o djeci (UNICEF), <http://www.dijete.hr>, URL pregledan 18.06.2011.
- Gavranović, A. (2007) “U borbi za nacionalni identitet”, *Medianali*, Vol.1, No.1, 119-133, <http://hrcak.srce.hr>, URL pregledan 25.03.2012.
- Gavranović, A.; Naprta, R. (2008) “Ekonomski položaj medija u Hrvatskoj”, *Medianali*, Vol.2, No.3, 69-84, <http://hrcak.srce.hr>, URL pregledan 27.03.2012.

- Hammarberg, T. (1997) “**Children**, the UN Convention and the **media**”, *International Journal of Children's Rights*, 5 (2), 243-261, <http://web.ebscohost.com>, URL pregledan 5.07.2011.
- Hrvatska gospodarska komora, <http://www.hgk.hr>, URL pregledan 30.03.2012.
- Kanižaj, I. (2007) „Opća politiziranost hrvatskih dnevnih listova?“, 95-115, U: Malović, S. (ur.): *Vjerodostojnost novina*, Zagreb: Sveučilišna knjižara, <http://bib.irb.hr/>, URL preuzet 26.03.212.
- Kanižaj, I. (2010) *Proizvodnja vijesti u hrvatskim dnevnicima (novinsko izvještavanje u kampanjama za parlamentarne izbore 2003. i 2007. godine)*, doktorska disertacija, Zagreb: Fakultet političkih znanosti.
- Kodeks časti hrvatskih novinara, <http://www.hnd.hr/hr/dokumenti/>, URL pregledan 18.06.2011.
- Konvencija o pravima djeteta, <http://www.unicef.hr>, URL pregledan 2.07.2011.
- Lovrić, B. (2000) „Dnevne novine na hrvatskom tržištu: danas – sutra“, *Medijska istraživanja*, 6 (2), 111-116, <http://hrcak.srce.hr>, URL pregledan 10.08.2011.
- Malović, S. (2005) *Osnove novinarstva*. Zagreb: Golden marketing - Tehnička knjiga.
- Malović, S. (2007) *Mediji i društvo*. Zagreb: Sveučilišna knjižara.
- Malović, S. (2007b) „Vjerujemo li novinama?“, 9-19, U: Malović, S. (ur.): *Vjerodostojnost novina*, Zagreb: Sveučilišna knjižara, <http://bib.irb.hr/>, URL preuzet 26.03.212.
- Malović, S., Ricchiardi, S., Vilović, G. (2007) *Etika novinarstva*. Zagreb: Sveučilišna knjižara.
- Obradović, Đ. (2009) „Samoregulacija novinarske profesije na temeljnoj razini“, *Medianali*, Vol.3, No.6, 239-249, <http://hrcak.srce.hr>, URL pregledan 3.04.2012.
- Poler Kovačić, M. (2001) „Križa novinarstva kao križa etike: tko je novinarski subjekt?“, *Medijska istraživanja*, Vol.7, No.1-2, 25-44, <http://hrcak.srce.hr>, URL pregledan 28.03.2012.
- Ružić, N. (2011) „Senzacionalizam – trend i problem crnogorskih medija“, *Kultura*, br. 132, str. 142-156, <http://scindeks.ceon.rs/>, URL pregledan 4.04.2012.
- Ustav Republike Hrvatske, *Narodne novine*, br. 41/01, <http://narodne-novine.nn.hr/default.aspx>, URL pregledan 4.07.2011.
- Vilović, G. (2007) „Etički aspekti (ne)vjerodostojnosti novina“, 167-179, U: Malović, S. (ur.): *Vjerodostojnost novina*, Zagreb: Sveučilišna knjižara, <http://bib.irb.hr/>, URL preuzet 26.03.212.

How do Croatian Daily Newspapers Report about Children: Content Analysis of Jutarnji list and Večernji list

Marta Vlainić

SUMMARY

This paper presents results that show the quality of journalists' and editorial processing of articles about children which are published in Jutarnji list and Večernji list. Research sample consisted of 56 publications of daily newspapers and 404 articles were analyzed in total. Through analysis of newspaper articles, which covered the period from 1 until 28 of February 2011, three hypothesis were denied: journalists and editors of Jutarnji list and Večernji list respect professional principles while reporting about children, editors respect children's rights to privacy and reporting about children relies on two sided sources of information. Also, research results show that reporting about children is marginalised in Jutarnji list and Večernji list. Articles on topics about children are considered less interesting to the reading public, marked as irrelevant they acquire less space in the newspaper pages and are published during the days in which newspapers are less read. Children's right to privacy is invaded when journalists report about children individually. This paper shows examples in which children's emotional pain is used to create disturbing impact on readers and generate compassion all in purpose of increasing the number of sold newspaper editions. Articles about children, published in both analyzed daily newspapers, show low level of credibility which is seen in one sided sources of information, domination of one source of information, newspaper photographs without specified origin and lacking of quotation in the main title. However, information credibility is empowered by existence of large number of articles signed by journalists and domination of **informational titles**. It is necessary to make journalists and editors more aware that reporting about topics relating children should be more comprehensive and carefull. In addition, law regulators should be aware that there is a necessity of stronger law protection of children in Croatian media.

Key words: professional principles, children, right to privacy, sources of information